
Філософія освіти

УДК 101:378.4

Панченко Л. М.

Кандидат філософських наук, доцент, старший науковий співробітник відділу змісту, філософії та прогнозування вищої освіти Інституту вищої освіти НАПН України

РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОМУ ПОСТУПІ

Обґрунтовано вплив на університет факторів глобалізації та національних тенденцій. Висвітлюються системні реформування вищої освіти, розкриваються теоретичні засади розвитку вищої освіти України в XXI столітті, визначаються економічні складові, напрямки та порядок проведення системних реформ, обґрунтовується необхідність інтеграції вищої освіти України в єдиний простір європейської вищої освіти.

Ключові слова: *університет, університетська освіта, Болонський процес, європейський простір, науково-освітня діяльність, моделі університету, глобалізація, реформа.*

Дослідження університетської проблематики привертає все більше уваги вчених останнім часом у зв'язку з процесами перевизначення ролі та місця університетів у суспільстві, що глобалізується. Кардинальні зміни у соціальному світі на межі XX і XXI століть, що охопили всі сторони його життєдіяльності і закономірно призвели до актуалізації в свідомості світової спільноти проблем освіти як головної умови прогресивного розвитку країни у третьому тисячолітті. Ці зміни отримали своє адекватне віддзеркалення, насамперед, в університетській освіті. І це закономірно. Адже з часу виникнення перших університетів (Болонський, Парижський та ін.) не тільки знаходилася на вершині освітньої ієрархії, але й обумовлює пріоритети розвитку для всієї системи.

Зміни в університетській освіті трансформуються в нові вимоги щодо змісту та організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній,

професійній і вищій школі. І хоча профільні вищі навчальні заклади за окремими предметно-науковими напрямами розвиваються відносно самостійно, вони не можуть не враховувати той приріст базового (фундаментального) знання, яке концентрується в класичних університетах і науково-дослідницьких інститутах академічного профілю.

Головне призначення університетів у всі часи полягало в збагаченні наукового знання, залученні до культури у виробництві інтелектуальної еліти держави і суспільства, підтримці наукових академічних традицій. Френк Ньюмен, керівник американського «Проекту майбутнього: політика в галузі вищої освіти мінливого світі» виділяв три атрибути, необхідних для збереження за університетами ролі слугителя потребам суспільства: 1) підготовка/соціалізація студентів до їхньої ролі в житті суспільства, 2) забезпечення всім студентам шансів на соціальну мобільність та 3) захист університету як домівки для безкорисної наукової діяльності й розкряпачених дискусій [1].

Отже, першу функцію університету — підготовка молоді до її ролі в житті суспільства — можна розподілити на три типи: підготовка до життя в спільноті, підготовка до інтелектуального життя та підготовка до професійної діяльності. Соціалізація індивідів до життя в спільноті означає, передусім, підготовку до участі в громадських справах і демократичних процедурах, тобто це підготовка до громадянської участі в демократичному житті спільноти. Не зовсім зрозуміло, чи беруть відповідальність за цей тип соціалізації нові комерційні та віртуальні заклади освіти. Крім цього, переорієнтація традиційних університетів на ринок і їхнє залучення до прибуткових видів діяльності можуть применшити значення інших видів діяльності, безпосередньо не пов'язаних з навчанням кваліфікованої робочої сили, а надто якщо простір вищої освіти стане високо конкурентним.

Другий тип соціалізації студентів — підготовка до інтелектуального життя — полягає у їхньому знайомстві з інтелектуальними поняттями й виробленні здатності до критичного мислення (філософія, історія, література тощо). Оскільки нові постачальники університетських освітніх послуг мають дещо спрощене бачення інтелектуальних умінь, спрямоване, переважно, на підготовку студентів до успішного виконання обов'язків на робочому місці, існує небезпека атрофії цього типу соціальної функції [1].

Нарешті, третій тип соціалізації студентів — підготовка до професійної діяльності — також наражається на небезпеку з боку нових

постачальників освітянських послуг. Важко уявити адекватну соціалізацію до професії юриста або викладача у віртуальному просторі онлайн-курсів.

Друга функція університету, за типологією Ф. Ньюмена, — сприяння соціальній мобільності. Вища освіта відіграє стрижневу роль у визначенні шансів індивіда на висхідну мобільність; сьогодні доступ до вищої освіти, як ніколи раніше, визначає, хто братиме повноцінну участь у житті суспільства [1]. Схоже, за цим критерієм традиційні й нові університети нічим особливим не відрізняються один від одного, крім, хіба що, додаткового престижу, яким наділяють індивідів кращі з першого типу і який досі недоступний представникам іншого.

Зрештою, третя функція університету — слугування домівкою для безкорисної наукової діяльності й розкріпачених дискусій — опиняється під загрозою в новостворених університетах, котрі нехтують підтримкою громадських дебатів і об'єктивної дослідницької діяльності.

Отже, сучасна інтерпретація університетської ідеї як єдності ціннісних орієнтацій — навчання, дослідження і виховання — істотно розширює ці класичні уявлення, розглядаючи розвиток університетів не тільки як центрів освіти, науки і культури, але й комерційності.

Необхідно зосередитися на формуванні нової ролі (або ролей) університету як суспільного інституту в рамках нового дискурсу «Європи знання». Університет відіграє істотну роль у процесах, що відбуваються навколо формування спільних європейських просторів вищої освіти та науково-дослідницької діяльності, але в жодному з них університет не сприймають традиційно.

Інституційно університет змінюється разом із докорінними перетвореннями соціальних лаштунків, в яких він функціонує (виникненням лаштунків «глобалізації», «знанневої економіки» та «знанневого суспільства»). Формується новий світ, який набуває різних назв і форм, а відповідні соціальні, культурні й економічні процеси стають об'єктом дебатів, що точаться в науках про суспільство; проте останнім часом на нього все частіше дивляться крізь призму глобалізації.

Аналіз становлення та історичної генези університетської освіти у Європі треба починати із перших університетів, їх ролі у розвитку освіти, науки і культури в європейському просторі.

Загальновизнаним у науковому співтоваристві є факт, що Болонський університет — перший університет Європи.

Історія Університету Болоньї — це частина історії великих мислителів і учених, що робить згадку про університет неодмінною в оглядах європейської культури. Установа, яку ми сьогодні називаємо Університет, почала набувати сучасної форми в Болоньї в кінці XI століття, коли вчені граматики, риторики і логіки почали присвячувати себе викладанню.

Немає ніякого сумніву, що вслід за університетом Болоньї у XIII столітті одним із самих визнаних стає університет Парижу. У житті Паризького університету, як і в житті інших університетів, однією з важливіших подій стала побудова навчальних споруд, яку підтримували створені нещодавно релігійні ордени. Курс навчання в університеті, з огляду на сьогоднішній день, продовжувався дуже тривалий час, та й студенти, які вступали до нього, були дещо молодші за сучасних.

Історія Сорбонни починається з 1215 р., коли декілька церковних шкіл об'єдналися у Паризький університет. Спочатку він мав 4 факультети: вільних мистецтв, канонічного права, медицини і теології. Вже в XIII столітті університет став одним з найбільших в Європі.

Наступним кроком у розвитку університету став дослідницький університет Гумбольдта.

У XIX ст. було обґрунтовано декілька концепцій розвитку університетської освіти європейського рівня, провідне місце серед яких по праву відводиться ідеї дослідницького університету Вільгельма фон Гумбольдта і теорії інтелектуального університету Джона Генрі Ньюмена [3, с. 3]. Дослідницький університет — це сучасна форма інтеграції освіти й науки, яка уже доволі давно визнана за кордоном і має там дуже добру репутацію. Сутність класичного дослідницького університету — інтеграція навчального процесу та фундаментальних наукових досліджень — уперше системно була визначена В. Гумбольдтом у XIX сторіччі. Девізом заснованого у 1809 році Вільгельмом фон Гумбольдтом університету в Берліні були слова: «Відданість науці».

Найістотнішим пунктом думки Вільгельма фон Гумбольдта є ідеал самокерованої науки як передумова будь-якої доцільної і успішної діяльності наукових установ як в області викладання, так і в області наукового дослідження. Освіта студента повинна проходити за наявності зовнішнього керівництва, але самостійно, у взаємодії з науковим дослідженням. Таким чином, студент повинен утворювати свій дух і характер і готуватися, кінець кінцем, і до трудового життя, яке в ті часи, як правило, означало вступ на державну службу [4, с. 25].

Університет Гумбольдта виглядає як продуктивне доповнення до державного апарату, наділене відомою долею ліберальної терпимості, як інститут діалогу з державою. Тому Гумбольдт твердо встановлює межі владних повноважень держави відносно університету: «Що ж до зовнішніх стосунків [університету] з державою і дій останнього в цій області, то воно повинне лише оберігати духовні ресурси університету (у всьому їх об'ємі і різноманітності) і його свободу, призначаючи для цього спеціальних посадових осіб [5]». План Берлінського університету, намічений Гумбольдтом, включав фундаментальну реорганізацію дискурсу знання, внаслідок чого університет повинен був перейняти на себе культурну функцію опосередкування, покладену на нього державою: пошук об'єктивного культурного сенсу держави як історичної величини і одночасне суб'єктивне етичне виховання громадян — суб'єктів як потенційних носіїв цієї ідентичності.

Хоча Гумбольдт поважає індивідуальне прагнення до пізнання і свободу науки, він формулює в тому ж контексті центральну для себе думку про те, що розумова діяльність в людстві розвивається лише як спільна діяльність. Гумбольдт вважає, що ця взаємодія необхідна не лише для різних учених і їх дисциплін усередині університету й академії. Він хоче сприяти також взаємодії між обома цими науковими установами, а перш за все між університетськими дослідниками і викладачами, з одного боку, і студентами — з другого. Гуманістичне уявлення Гумбольдта про людину характеризується тим, що він вважає дискусію між ученим, який викладає і студентом, що самостійно (критично) мислить, еліксиром наукового життя. Тому постійна єдність наукового дослідження і викладання є з часів Гумбольдта бажаним ідеалом і тривалий час специфічною ознакою німецького університету [4, с. 26].

Дослідницький університет — це добре зарекомендована сучасна форма інтеграції освіти і науки. До того ж, хоча університет нового типу у формі дослідницького вперше з'явився на європейському континенті, найбільший розвиток дослідницькі університети одержали в США.

Таким чином, основною ідеєю, головною місією моделі університету, яку створив Гумбольдт, — є наукове пізнання, але не як таке, здійснене у лабораторії, бо воно немає ні суспільного втілення, ні практичної реалізації. Для Гумбольдта головною ознакою університету є комунікація між викладачем та студентом на основі наукового дослідження, бо тільки так можливо створити нове знання та нових науковців водночас, тобто досягти подвійної мети. Часи міняються. Масові університети

сьогоднішнього дня і елітарні університети епохи Гумбольдта розділяє непрохідна прірва. Як би ми не відносились до цього, не можна забувати, що недаремно саме ті університети, які пропонують справжній діалог між дослідниками і студентами, будь-то Гарвард, Оксфорд або Кембридж, є найбільш престижними місцями для навчання в світі [4, с. 27].

Як вважав Гумбольдт, культурний принцип, втілений в університеті, сполучає поступальну ходу об'єктивної науки (культурне знання) з духовним і моральним вихованням (культивацією) суб'єкта. З цією метою університет був організований Гумбольдтом відповідно до правила спекулятивної філософії, яка роздумує над позитивними знаннями у пошуках їх джерела і мети і одночасно прагне створити такий метадискурс, який міг би легітимувати і організувати все знання загалом [5].

Зв'язок освіти та науки сьогодні не просто очевидна для всіх сентенція, не тільки необхідність, створена часом, а й єдиний шлях розвитку університету. Якщо прийняти за константу думку про те, що університет завжди відрізнявся від інших навчальних закладів, і відповідно до власного призначення повинен відрізнятися й надалі, то освіта через науку — єдиний шлях сучасного університету.

Наразі умовно виокремлюють дві моделі університету (але необхідно пам'ятати, що таке розподілення досить умовне): європейську та американську.

Європейська модель університету. Концепція національного (європейського) університету належить ректорові Берлінського університету, відомому соціологові, дипломатові Вільгельму фон Гумбольдту — братові Олександра Гумбольдта. Ця концепція ґрунтувалася на таких принципах [6, с. 25–34]:

1. Університет — носій і «ідентифікатор» національної ідеї (національної ідентичності), національної культури (тоді йшлося про культуру німецького народу, який на початку XIX століття лише переживав процес становлення).

2. Університет є свого роду гілкою влади. Його завдання полягає у формуванні владної еліти країни, в подальшому — провідника ідей держави. Тому статус університету був дуже високий.

3. Істотною, якщо не наріжною основою існування, місією і органічною функцією університету є, у зв'язку із сказаним, функція культурологічна, яка органічно поєднується з ще двома засадничими функціями — науковою і освітньо-просвітницькою.

4. Університетське знання консолідується з академічним через вільне право учених Академії викладати в університетах, право університетської професури на дослідницьку діяльність, до того ж переважно в новаторських, несталих сферах пізнання.

5. Університетська вольниця, автономність, незалежність від волі влади — характерні атрибути європейського університету.

Тобто в рамках цієї концепції університет, відповідно до статуту В. Гумбольдта — це осередок професури і студентів — носіїв культури народу, але зовсім не школа для підготовки фахівців як таких. «Про все — помалу», головне — володіти загальною культурою, бути енциклопедистом — така атрибутика класичного європейського університету. Треба сказати, що таке відношення до випускника університету ще збереглося в розумах людей, але на ділі, практично воно вже пішло в минуле [7, с. 5].

Істотно іншою є концепція американських університетів. На відміну від європейських університетів, американський університет орієнтується на професіоналізм, підготовку фахівців найвужчого профілю, але з глибокими практичними знаннями. Вони орієнтовані і адаптуються вже в навчанні до сфери управління, високих технологій військової справи, промисловості, аграрного сектора, медицини і т. д., навіть сфер інноваційної діяльності.

Відповідно до цього:

1. Американські університети — носії самої передової наукової думки. Вони істотно випереджають усі інші наукові інституції в країні.

2. Вони, насамперед, — науково-повчальні установи, де на базі високої лабораторної бази, що індустріалізувала, широких (практично необмежених) технічних можливостей студенти навчаються бути дослідниками і фахівцями в певній вузькій сфері навчання.

3. Виникла і культивувалася далі досить глибока спеціалізація університетів. Одні (Гарвард, наприклад), готують управлінську і військову еліту — і без відповідного диплома навіть дуже обдарованим фахівцям важко розраховувати на досягнення високого положення у відповідній сфері. Інші (наприклад Сан-Дієго) є законодавцями мод у сфері комп'ютерних технологій і сучасних методів управління тощо.

Тобто уніфікація навчального процесу відсутня; навчальний процес — органічна частина наукових досліджень; кожен університет будує свою концепцію освіти фахівців. Тому закінчити американський університет взагалі — це нічого визначеного не сказати. Треба закінчити

певний університет, аби «пробитися» або навіть бути бажаним в певній сфері діяльності [7, с. 7]. Все це свідчить ще й про те, що однією з головних функцій такої моделі університету є соціальна стратифікація, а кошти, час і сили, вкладені в освіту є соціальним капіталом людини, інвестицією у власне майбутнє. Це загалом відповідає прагматичному принципу.

Обидві моделі університету мають низку переваг та вад, але треба зазначити, що формувалися вони як віддзеркалення тієї чи іншої соціальної ситуації, водночас формуючи соціум навколо себе.

Наразі у всіх країнах, у яких відбуваються перетворення, пов'язані із формуванням постіндустріального та інформаційного суспільства, головною проблемою постає зміна парадигм філософії освіти. Питання про модернізацію, гуманізацію університетів, перетворення їх на щось інше жваво обговорюється навіть тими, хто не має відношення до освіти. Всі згодні з тим, що вищу освіту повинно перетворювати.

Єдиним невідворотним фактом залишається те, що суспільство втрачає риси індустріального суспільства та переходить у постіндустріальну фазу із стрімким розвитком інформаційних технологій. Оскільки у постіндустріальному суспільстві головну роль відіграють розумові види праці, то освіта виходить на перший план. Отже, перехід від індустріальної цивілізації до постіндустріальної може бути значно прискорений змінами в освіті. Першочерговим завданням на цьому етапі є перегляд індустріальної парадигми освіти та формування нової — особистісної, що має виходити з факторного суб'єктивізму. У рамках індустріального типу цивілізації освіта побудована за нормами і стандартами інженерного мислення. Якщо суспільство — машина, людина — деталь, то освіта в остаточному підсумку є формою проекту чи технології, виробництва стандартизованої людини.

Така освіта базується на технократичному мисленні, відмітними рисами якого є примат засобу над метою, мети — над змістом і суспільними потребами, техніки — над людиною і її цінностями. Створення індустріальної цивілізації формує людину-функцію, обмежено пристосовану до технології конвеєрного поточного виробництва, алгоритм якого зводиться до тиражування заданої схеми. Для суспільства готують інженерів, лікарів, юристів та ін. в рамках досить вузької спеціалізації. Програми складають за принципом: навчити слід того, чого потребує практична діяльність. Внаслідок цього освіта стає духовно спустошеною,

що в умовах переходу суспільства від індустріальної до постіндустріальної, інформаційної цивілізації виявляється досить виразно.

Освіта дедалі відчутніше виявляє невідповідність тим вимогам, які ставить перед нею нинішній етап соціального розвитку. Її основні елементи (цілі, структура, зміст, методи навчання) перебувають у глибокій суперечності з соціальними умовами, які різко змінюються. Щоб вивести освіту зі стану кризи, в якому вона сьогодні перебуває, треба змінити парадигму освіти — вона має відповідати основним параметрам постіндустріальної цивілізації, яка постає [8, с. 235–236].

Як зазначають дослідники, суспільство потребує інституту, що поєднує в собі три часи: минуле, сьогодення і майбутнє. Забезпечити єдність таких чинників, як спадкоємність в культурі, успішна орієнтація людини в сучасному житті і його готовність увійти до завтрашнього дня, стало можливим завдяки об'єднанню в університеті трьох соціальних систем: освіти, культури і науки. На університет покладається місія бути механізмом досягнення стійкого розвитку суспільства. У ситуації середини ХХ — початку ХХІ століть, коли різко наростають процеси диференціації, пов'язані з розвитком розподілу праці і ідеологією індивідуалізму, проблема стабільності суспільства усвідомлюється як соціальна потреба. Оскільки інтелект включається в механізм еволюції, університет перетворюється на інститут, що існує для задоволення цієї потреби.

Отже, якщо згадати історію, у перекладі з англійського слово «університет» (university) дослівно означатиме «універсальне місто». Виникнувши в ХІ столітті, він спочатку включав значення університетського співтовариства: професорів, викладачів і студентів, які об'єднані загальним пафосом — пошуком універсального знання, універсальних істин, які, за їх переконанням, є передумовою отримання свободи, істини, правди, благої життя та врешті-решт — рятування. Зараз університет виступає дещо у новому сенсі. Вже ніхто не шукає універсальних істин, а феноменологія та екзистенціалізм, впродовж агностицизму Канта, взагалі відмовляються від універсальності заради індивідуальної думки та уявлення. У свідомості людини не існує усталених знань та зв'язків, є тільки внутрішня рефлексія на відповідні виклики буття. Інформаційний простір надає людині забагато для усвідомлення, користування знаннями має ситуативний характер. Тому не так давно у освітян з'явилась ідея не навчати фундаментальному знанню, бо воно здебільшого не потрібне, не навчати практичним навичкам — бо вони

застаріють раніше, ніж людина припинить навчання, а навчати самостійно здобувати знання та формувати мобільну особистість, яка при необхідності сама опанує певні навички та здобуде інформацію. Не критикуючи таких позицій, зазначимо, що для ідеї університету такий шлях виявився занадто хибним.

Тому пропонується повернутися до визначення університету як охоронця скарбниці знань. Оскільки загально визначено, що знання є загальним здобуттям, їх об'єктивність та всезагальність визначається самими принципами науковості, то зберігати та охороняти ці знання потрібно всезагальне. За умови глобалізаційних тенденцій розвитку цивілізації в останні десятиліття, коли розвинені країни Європи вступили в період становлення постіндустріального суспільства, висуваються принципово нові вимоги до організації університетської освіти. Виходячи з положень філософії освіти й концепції цілісності європейського педагогічного процесу, культурологічних ідей плюралізму й імперативу загальнолюдських цінностей, інтеграційні тенденції в реформуванні ланки вищої освіти заслуговують на особливу увагу.

Отже, досліджуючи роль університетів у суспільстві, розбудові держави і професійної освіти як соціального інституту її життєзабезпечення, можна зробити наступні висновки.

По-перше, університет виступає у цьому випадку відносно самостійним суб'єктом суспільних відносин і тому його розвиток термінується двома джерелами соціальних змін, а саме: а) підставою, тобто власним станом і б) зовнішніми умовами.

По-друге, зміни у функціонуванні та розвитку університетів обумовлені, як мінімум, двома видами чинників: внутрішніми і зовнішніми. До внутрішніх вважаємо за доцільне віднести: а) оновлення змісту професійної освіти, б) можливості сучасних інформаційних та педагогічних технологій; в) сталі університетські традиції; г) нову якість викладацького складу, кожен представник якого набуває властивостей науковця-дослідника. До зовнішніх чинників належать: а) новий поділ суспільної праці; б) розвиток фундаментальної і прикладної науки, у тому числі й соціогуманітарної; в) трансформацію загальнолюдських і національних цінностей культури; г) високий розвиток інтелектуальної спроможності сучасного студентства; д) освітню політику конкретної держави чи наддержавних утворень, наприклад Об'єднаної Європи або так званого Болонського процесу і Лісабонської стратегії європейських країн.

По-третє, сьогодні спостерігається докорінна зміна місця і ролі університету у сучасному суспільстві. Він дрейфує від головного чинника формування національної свідомості, національної культури і національної держави до автономної підприємницької структури, що є активним діячем і творцем сучасних ринкових відносин. Держава добробуту лише тимчасово утримувала його «на балансі» державного патерналізму.

По-четверте, більшість університетів не в змогли адекватно реагувати на вимоги сучасного етапу глобалізаційного процесу. Вони здебільшого намагалися виправдати своє існування в поняттях традиційної гумбольдтівської моделі університету: академічна свобода та інституційна автономія; безсторонні дослідження, керовані інтересом дослідника; ідея унікального суспільного інституту, в основі якого лежить спільнота вчених і студентів і т. д. Сьогодні набирає силу ідея автономності університету.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи: Проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття / В. П. Андрущенко. — К.: Знання України, 2011. — 1099 с.
2. Горенко Л. Болонський університет та його зв'язки з Україною (кінець XVIII — перша половина XIX ст. / Л. Горенко // Українознавство. — 2007. — № 2. — С. 323–328.
3. Дем'яненко Н. М. Європейський регіон вищої освіти: пріоритети розвитку університету / Н. М. Дем'яненко // Вісн. Черкаського нац. ун-ту імені Б. Хмельницького. — Вип. 125. — Сер. пед. науки. — 2008. — С. 3–8.
4. Дуда Г. Введение к меморандуму Вильгельма фон Гумбольдта «О внутренней и внешней организации высших научных заведений в Берлине» / Г. Дуда // Университетское управление. — 1998. — № 3 (6). — С. 24–27.
5. Рижак Л. Самодостатня особа як ідеал постнекласичної моделі освіти / Л. Рижак // Вісн. Львівського ун-ту. Сер.: філософські науки. — Вип. 9. 2006. — С. 12–24.
6. Гумбольдт В. Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів у Берліні / Вільгельм фон Гумбольдт // Ідея університету. Антологія. — Львів: Літопис, 2002. — С. 25–34.

7. Черванев И. Г. Миссия университета и раздумья об Alma Mater / И. Г. Черванев // Наука и общество: науч.-попул. журнал. Университеты: Наука и просвещение. — 2006. — № 3. — С. 3–17.
8. Прокопенко А. Л. Зміна парадигми освіти: від традиційної до особистісно-орієнтованої (соціально-філософський аспект) / А. Л. Прокопенко // Мультиверсум. Філософський альманах; гол. ред. В. В. Лях. — Вип. 56. — К.: Український центр духовної культури, 2006. — 244 с.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2013 р.

Панченко Л. Н. Роль университетов в европейском цивилизационном продвижении

Обоснованно влияние на университет факторов глобализации и национальных тенденций. Освещаются системные реформирования высшего образования, раскрываются теоретические принципы развития высшего образования Украины в XXI веке, определяются экономические составляющие, направление и порядок проведения системных реформ, обосновывается необходимость интеграции высшего образования Украины в европейское образовательное пространство.

Ключевые слова: *университет, университетское образование, Болонский процесс, европейское пространство, научно-образовательная деятельность, модели университета, глобализация, реформа.*

Panchenko L. N. A role of universities is in European civilization advancement

An influence of globalization factors and national tendencies on the university, is grounded. System reforms of higher education are highlighted, theoretical principles of development of higher education in Ukraine in XXI century are revealed, economic components, direction and order of conducting system reforms are defined, necessity of integration of higher education of Ukraine into a united space of European higher education is grounded.

Key words: *university, university education, Bologna process, European space, scientific and educational activity, university models, globalization, reform.*